

A NEMZETKÖZI ANATOMIAI NOMENKLATURÁRÓL*

Írta :

ZIMMERMANN ÁGOSTON

(Budapest)

Az anatomia egyik feladata az is, hogy a szervezet egyes részeit megfelelő nevekkal lássa el. Az anatomia műnyelve a latin. Csaknem valamennyi anatomiai név latin, aránylag sok még a görög, de néhány arab, héber, francia, stb. eredetű név is található.

A magyar nyelvben használt anatomiai mesterszavak egy része Bugát Páltól származik, akinek »Természettudományi Szóhalmaz« (1843.) című »szócsintan«-ában azonban nagyon sok nyakatekert elnevezés található; szavainak jobb részét Mihálkovics szerkesztette (1884.), mások: Csapodi, Jendrassik, Lenhossék stb. a helyes magyarság nézőpontjából rostálták, helyesbítették azokat.

Minden tudományban, annak minden egyes szakában a fogalmaknak lehetőleg egységes elnevezésére törekedtek, hogy ezzel főleg a nemzetközi érintkezést, de ugyanakkor egymás könnyebb megértését is lehetővé tegyék. A nemzetközi érvénnyel bíró elnevezésekre már igen régen, mondhatni kezdettől fogva (az anatomiában Vesalius, 1543., óta) a latin nyelvet használták, mert azt erre legalkalmasabbnak találták. Tagadhatatlan, hogy az egyes anatomiai részeknek klasszikus, latin vagy görög eredetű névvel való megjelölése a tudomány és a gyakorlat nézőpontjából egyaránt sokkal előnyösebb, mintha ezeket kizárólag valamely modern nyelv szavaival jelölnék meg, vagy ha minden nemzet egyedül a maga nyelvén nevezné el és ezt a nevet fordítgatná alkalmilag, szükség szerint az idegen nyelvre. Az általános érvényességgel elfogadott latin nevek az idegen nyelvű közlések könnyebb megértését teszik lehetővé, de másfelől tapasztalati tény, hogy ezek többnyire jobban, könnyebben vésődnek emlékezetünkbe.

Az anatomia egyes latin (görög) eredetű műszavait az anatomiai nomenklaturában (nomenclare - nevet adni) a közélet tárgyaihoz való hasonlóság, az illető szerv alakja, működése, helyzete, stb. szerint részben egyes tankönyvek, monografiák szerzői készítették, részben egyes iskolákban váltak használatosakká. Ezek közül egyesek sohasem terjedtek el szélesebb körben, másokat több helyen eltérő értelmezéssel használták, míg ismét mások teljesen átmentek a köztudatba. Ilyen módon különböző körülmények behatására részben az előző évszázadok folyamán részben az újabb vizsgálatokkal és felfedezésekkel kapcsolatban, csaknem minden egyes anatomiai részre több nevet is szerkesztettek és már-már általános szokássá vált egyes anatomiai részeket két-három, vagy még több névvel illetni. E neveket az egyik szerző átvette a másiktól, úgyhogy egyes valóban felesleges és hibás nevek a különböző kézi- és tankönyvekben is folytonosan megismétlődtek, ha ugyan nem gyarapodott újabb elnevezésekkel különben is túlságosan nagy számuk. Klasszikus példája e soknevűségnek a valvula coli sive ileocaecalis (helyesen iliocaecalis), sive Bauhini, sive Tulpai, sive Fallopiæ, sive Posthii, sive Vidii, sive Varolii, sive Alberti; a musculus urethralis Wilsoninak P. de Terra szerint 20 synonymája van. Ilyen módon H. is szavaival élve, lassankint valóságos anarchia fejlődött ki e téren, a zavar fokozódott, az elnevezések olyan konfúziója állt elő, hogy valóban csodálkozni kell, miképpen tudták egymást megérteni. Az egyértelmű kifejezések nagy száma a tanítást és a tanulást egyaránt megnehezítette, de sok nehézséget okozott a tudományos vizsgálatok közben is. Csaknem minden iskola, nemcsak az egyes nemzetek szerint, hanem ugyanazon ország egyes vidékei szerint is (pl. a déli és az északi német iskolák), más és más anatomiai műszavakat használtak. Közben az amerikaiak függetlenítették magukat az európai anatomusoktól és egy teljesen önálló anatomiai nomenklaturát állapítottak meg, mely a mononymia elvén alapul, minden fogalomra egy, lehetőleg rövid nevet alkalmaz; ez a rövidség, telegrammstílus azonban nem egyszer az érthetőség rovására megy. Megjegyzendő, hogy a sok synonymának egy listában való összeállítását tudománytörténeti nézőpontból már több helyről kívánatosnak jelezték.

* Előadta a szerző az Állattani Szakosztály 1955. szeptember 7-én tartott 488. ülésén.

Az emlékeztet terhelő, feleslegesen sok név egyszerűsítésére az első lépést Henle Jakab (1809—1885. Göttingen) tette meg, aki az 1871-ben megjelent nagy anatomijában minden rész megjelölésére csak egy nevet használt. Újítása azonban a műszavak ügyét nem rendezte, mert mások megtartották a régi neveket is, vagy még újabb neveket szerkesztettek. Ennek oka részben egyesek nemtörődomségében, másoknak a régi, megszokotthoz való ragaszkodásában keresendő.

A múlt évszázad vége felé tehát az anatómiai nevek alig feleltek meg a kívánalmaknak, hiányzott a tervszerűség, az egységesség, részben a célszerűség is. Sok volt a tulajdonnév és a symbolikus név, sok elnevezés nehézkes és helytelen volt. Végre 1895-ben nevezetes, fontos esemény következett be az anatómia történetében a baseli anatómiai nomenklatúra megállapításával, melyet nemcsak a németajkiak fogadtak el, hanem egybeült is elterjedt és amelyet némi módosítással mind a szovjet, mind a többi népek irodalma is általánosan használt.

A nemzetközi jellegű anatómiai társulatnak, az Anatomische Gesellschaftnak 1887-ben Lipcsében tartott összejövetelén mint sürgős teendőt hozták szóba az anatómiai műkifejezések ügyét és ennek rendezésére Kölliker elnöklétével bizottságot küldtek ki, melynek tagjai voltak: Bardeleben, Hertwig, His, Kollmann, Krause, Merkel, Schwalbe, Toldt, és Waldeyer (csupa kitűnőség). Tudományos kérdéseknek internationalis alapon való tisztázására hasonló módon szoktak eljárni más szakoknál is, így pl. a villamossági mértékegységeket (volt, ohm, amper) 1881-ben Párisban szintén internationalis bizottság állapította meg egyértelműen.

Az anatómiai társulat által delegált bizottság munkálatainak eredményét a társulatnak 1895-ben Baselben tartott IX. összejövétele elé terjesztette, mely azt csekély módosításokkal elfogadta és használatát tagjainak figyelmébe ajánlotta. A bizottság munkálataihoz több tudóstársaság, közöttük a Magyar Tudományos Akadémia is, összesen 15 000 márkát bocsátott rendelkezésére.

Legyen szabad e helyen is mellesleg, minden hivatkozás, vagy kérdés nélkül megjegyznem, hogy ugyanez a nemzetközi jellegű anatómiai társaság engem az 1951-ben Heidelbergben tartott anatómiai kongresszuson tiszteleti tagjává választott. Ezt az oly megtisztelő kiténtetést azért értékelem különösen, mert a legilletékesebbek, szaktársaim részéről ért. Az erről szóló hivatalos értesítésben az ügyvezető elnök ezt írta: »Die Älteren unter uns erinnern sich dankbar Ihrer oftmaligen Teilnahme an unseren Kongressen und der Anregungen, die Sie uns durch Ihre Vorträge geboten haben. So ist es Dank, Freude und Ehre zugleich, wenn ich Sie namens der Anatomischen Gesellschaft als Ehrenmitglied begrüßen darf.« Eötvös mondja »a tudomány zászlaját oly magasra kell emelni, hogy ezt hazánk határain túl is meglássák és megadhassák neki a kellő tiszteletet.«

A Baseli Anatómiai Nomenklatura (B. N. A.) egységes elvek alapján készült, egyik elve: minden résznek csak egy, lehetőleg latin nevet adni a nagyszámú szinonima kiküszöbölésével. A B. N. A.-ban is vannak a latin nevek között olyanok, melyek a klasszikus íróknál nem fordulnak elő, emellett gyakorlati szempontból egyes nem egészen kifogástalan, téves megjelölések, barbarizmusok nem voltak kiselejtezhettek, pl. *synovia* (nincs értelme, Theophrastus Paracelsus de Hohenheim, 1491—1541., alkotása). Ezeket nem lehetett jobbakkal pótolni és az idők folyamán teljesen meghonosodtak, polgárjogot nyertek. Ilyen pl. az *arteria* neve is, mely tulajdonképpen légsövet jelent: *ἀἷα* = levegő, *τῆβειν* = vezetni, az arteriáról azt hitték, hogy levegőt vezetnek, mert halál után rendszerint üresek, Aristoteles nevezte el a verőereket levegőt vezető, lágyfalú csöveknek: *arteria leia* (*λεῖα*), Galenus mutatta ki bennük a vért; a magyar verőér név az érveréstől, pulzus, származik, a gégecső (légeső, trachea) neve *arteria trachea* (*aspera*), *ἀσπληνία τραχεία* levegőt vezető kemény falú csövet jelent, neve szintén Aristoteles-től származik. Azután a *musculus*, az izom neve tulajdonképpen kis egeret, egerecskét jelent, *mus*, *muris*, *ὁ μῦς*, *μῦς* = az egér; *myologia* = izomtan, de *μῦειν* = összehúzni-ból is származtatható, valószínű, hogy *μῦες* volt eredetileg az izom görög neve, ami hasonlóan hangzik, mint *μῦς* = egér, az összehúzódó izom a bőr alatt futó egérre emlékeztette azokat, akik e

neveket mint elsőik használták, innen az izom feje, hasa, farka is (biceps, bi-
venter etc.).

Magának az anatómiának neve görög eredetű szó, *ἡ ἀνατομή* (ebből *ἀνα-τέμνειν* = szétdarabolni igéből származó főnév), melyet omikronnal (o), rövid o-val írnak, ez felel meg az *ε*-nak, ennek ellenére nálunk a legtöbbször hosszú ó-val, omegával (ω) írják*, de rövid o-val ejtik, úgy mint a németek, franciák stb. is így ejtik. Semmisem indokolja, hogy csak éppen a magyarok torzítsák el a nevét. Görög szakfilológusok szerint is az anatómia a helyes, nem az anatómia, a hasonló eredetű atom is rövid o-val írandó; a téves ejtést magyaráz-
zák ugyanis, hogy a görög *anatomia*, *ἀνατόμια* szó proparoxytonon, de az ó-n a vessző hangsúlyt jelez. A magyar »bonctan« helytelen szóképzés »bonc« csonka tövvel; egyesek szerint B o n c régi magyar pogány pap, jós, nevétől ered ez elnevezés, mások szerint »bonc« régi szó, már W e s z p r é m i kódexében is előfordul és combcsontot, konccsontot, femur-t jelent; N á n á s y G á b o r 1675-ben »boncolt«.

A B. N. A.-ban sajnos egyes szóképzéseknél a latint a göröggel házasi-
tották össze: *vox hybrida*, a latin tőhöz görög végződést ragasztottak, vagy fordítva, pl. *deltoideus*, bár már G e g e n b a u r tankönyvében helyesen *del-
toides* áll, *hyoideus* helyesen *hyoides* (és nem *hyalis*), *sphenoideus* helyesen *sphenoides* etc.; az ilyen hybrid szóképzések nem csekély számban maradtak meg a B. N. A.-ban, Ezeket azonban kezdeményezői sem tekintettek véglegesnek.

Már kevéssel a B. N. A. megjelenése után több helyről, nemcsak nyelvés-
zeti, de egyéb nézőpontból is támasztottak ellene kifogásokat. Egyes esetekben az új neveket csak mint kisegítést, ideiglenes megoldást tekintették és az évek folyamán újabb felfedezések is újabb neveket tettek szükségessé, ezenkívül újabb megállapítások kívánatosá tették egyes neveknek jobbakkal, megfelelőbb-
bekkel történő helyettesítését. Ezért az Anatomische Gesellschaft a Heidelberg-
ben 1923-ban tartott XXXIII. összejövetelén a B. N. A. revízióját határozta el, miközben a grammatikai és az etimológiai alapon álló nyelvhelyességi néző-
pont mellett az emberanatómiai neveket az összehasonlító anatómiai nevekkal is összhangzásba kívánta hozni, mely kíváncsi volt G e g e n b a u r már régebb-
ben kifejezést adott. A társulat H a n s V i r c h o w elnökle alatt S o b o t t a b o l és L u b o s c h b o l álló bizottságot szervezett, mely szükségszerűen kiegészült. U i. 1924-ben az állatorvos B a u m, a svéd B r o m a n, a német E g g e l i n g, F i c k, G o e p p e r t, H o c h s t e t t e r, K a l l i u s, M ü l l e r és S t i e v e (mindannyi szaktekintély) lett tagja; ezenkívül szakfilológusok véleményét is kikérték, igyekeztek a tagjai lelkiismeretes, szigorúan szakszerű, alapos, megfon-
tolt, minden könnyelmű változtatástól távoleső munkát végezni. Az Anatomische Gesellschaftnak Bécsben 1925-, Freiburgban 1926-, Kielben 1927-ben és Frank-
furtban 1928-ban tartott összejövetelein, de ezek előtt és után is tárgyalták a javaslatokat. A terjedelmes (138 oldalra terjedő) munkálatot a társulat megküldte valamennyi (több mint 200) tagjának hozzászólás végett. Ezután még 1925-ben 1926-ban és 1927-ben a karácsonyi szünetekben is, összesen tehát hét ízben három napos ülésen, naponta átlag 9 órai tanácskozással tárgyalták a javaslatot, melyet 1929. januárjában Münchenben, majd 1929. husvétján Tübingenben 3—3 napos ülésen újból átvették és végleges szövegezésre H o c h s t e t t e r elnökle alatt G ö p p e r t-, L u b o s c h- és S o b o t t a -ból álló szerkesztő-
bizottságnak adták át; G ö p p e r t helyébe később S t i e v e lépett. 1931-

*A Magyar Helyesírás Szabályai 95. o. is: anatómia.

ben végre megjelent ez a névsor, melyet újból megküldtek az Anatomische Gesellschaft valamennyi tagjának és több módosításra nyújtottak be javaslatok. Így többek között különösen amerikai és angol részről nagyon jól kidolgozott javaslatok érkeztek, de olasz részről is figyelemre méltó kezdeményezések futottak be. Ezután a csonttant Eggeling, az izomtant Broman, az értant és a periferiás idegrendszert Göppert a zsigertant Stieve, a középponti idegrendszert Sobotta, az érzéktant Lubosch dolgozta fel. Majd Jéna-ban a magyar Huzella Tivadar elnöklete alatt tartott összejevetelen az anatómusok túlnyomó többsége amellelt foglalt állást, hogy miután a B. N. A. sok tekintetben már nem felel meg az anatómiai ismeretek azidei, akkori állásának és ezért módosításra szorul, amelynél a gyakorlat igényeit is messzemenő módon, úgyszintén lehetőség szerint az összehasonlító anatómia adatait is figyelembe kell venni. A jénai határozattal ez az átdolgozott névsor egyelőre lezártnak tekinthető. Ezután Stieve szerkesztésében »Nomina Anatomica« címen Gustav Fischer, Jéna, kiadásában 1936-ban 144 nagy 8° könyvben a címlapon a következő megjegyzéssel került kiadásra »Zusammengestellt von der im Jahre 1923 gewählten Nomenklaturkommission unter Berücksichtigung der Vorschläge der Mitglieder der Anatomischen Gesellschaft, der Anatomical Society of Britain and Ireland, sowie der American Association of Anatomists überprüft und durch Beschluss der Anatomischen Gesellschaft auf der Tagung in Jéna 1935 entgeltig angenommen.« A kiadás anyagi részéhez a Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft is többszörösen hozzájárult.

A fentebb előadottakból kitűnik, hogy a J. N. A. valóban hosszas és ismételt tárgyalások, alapos megfontolás után készült és ezért talán kissé túloz és nem egészen helytálló Kiss Ferenc: Rendszeres Bonctan IV. kiadásának előszavában olvasható következő megjegyzés, : »Első három kiadásunkban még bevettük a németek által hirtelen elfogadott ún. jénai (1935.) nomenklaturát, de a történelmi események azt túlhaladták és ismét visszamegyünk a baseli (1895.) nomenklaturára (a baseli 5291 nevet foglal magában), melyet mind a szovjet, mind a többi népek irodalma általánosan használ.« Törő fejlődéstanának II. kiadásában a B. N. A.-t használja, a jénait zárójelben tünteti fel.

A régebbi baseli internationalis anatómiai nomenklatura, mint már előbb is jeleztem, korántsem tökéletes, alapelveitől a bizottság többször eltért, illetőleg kénytelen volt eltérni. Így a többször hangoztatott egységesség alapelve, a mononymián is rést kellett ütni, mert egyes részeket, melyeknek több neve általánosan egyformán használatos a gyakorlatban pl. valvula bicuspidalis és valv. mitralis, nem egy névvel nevezett meg, hanem kettővel. Nyelvészeti nézőpontból még több kifogásolni való barbarizmus maradt meg vagy került be az anatómiai nomenklaturába, bár kétségtelen, hogy filológiai tekintetben is korrektségre törekedtek amellelt, hogy lehetőleg rövid és egyszerű, csak emlékeztető, de nem leíró, vagy spekulatív, magyarázó jellegű kifejezéseket vettek fel. A nomenklatura-bizottság maga is elismerte, hogy az általa megállapított elnevezések nem tökéletesek; egyes hibásnak látszó megjelölésekre közben ismételtén történt utalás (részemről is a könyökízület ízületi felületeiről, a nyelvcsontról), a névsor még nem is lehetett teljesen végleges, mert a tudomány folytonosan halad, fejlődik, az összehasonlító anatómiai vizsgálatok során számos újabb adat kerül felszínre, ezért bizonyos idő múlva nyilván minden nomenklatura revízióra szorul. Így a J. N. A. sajnos még nem tett különbséget

szervrendszer, systema, hasonló szerkezetű szervek összessége és készülék, apparátus, különböző szerkezetű, de közös cél szolgálatában álló szervcsoportok között, bár ezt az elvi jelentőségű megállapítást utóbb általánosságban elfogadták. (E g g e l i n g prof. »sinnreich« jelzővel illette azt; P a u l e r Á k o s 1923. a rendszer fogalmáról szóló értekezésben hasonló elveket állított fel).

A J. N. A. bizonyára haladást jelent, különösen nyelvészeti nézőpontból. Az anatómiai műszavak aránylag tekintélyes száma elrontott latin vagy görög szavakból származik. A humanista műveltség folyton terjedő csökkenésével számolva, a J. N. A. bizottság arra törekedett, hogy a görög neveket lehetőleg latin nevekkal pótolja.

Minthogy a latin és görög nyelvi ismeretek az utóbbi időben mindenütt nagyon hanyatlottak a hallgatóság körében, és ez a jövőben majd a tanároknál is várható, nagyon szükségesnek látszott nemcsak a vox hybridákat kiküszöbölni, a hibás adjectivumokat helyesbíteni, hanem új megjelöléseket is, mint pl. a klasszikus articulust, a teljesen hibás articulatio helyett, bevezetni, a fossa és fissura, az ostium és orificium között különbséget tenni stb. A nyelv csupán eszköz, de a tisztaságára való törekvés méltán jogosultnak tűnik fel; nem annyira az új szavak képzése a fontos, mint hogy meglevők helyes értékelése, jelentésük helyes meghatározása.

Újabban El z e (»Richtig und falsch bei Anatomischen Namen«, I. irodalom) tette bírálat tárgyává a J. N. A.-t, szerinte visszaesést jelent az, mert új synonymákat gyártott, »unrechtmässiges Verfahren«, »unnötige Änderung sehr vieler Namen« és hasonló megjegyzések kíséretében szól róla. Még ezt megelőzően az 1950-ben Oxfordban tartott nemzetközi anatómiai kongresszuson egy nemzetközi bizottságot alakítottak, melynek feladata az anatómiai nomenklatúra kérdésében megegyezést, konvenciót létrehozni és az 1955-ben tartandó kongresszus elé megfelelő javaslatot terjeszteni. E nemzetközi nomenklatúra bizottság 1952. május 24—30-ig az Unesco és a CCICMS (Council of Coordination of International Congresses of Medical Sciences) támogatásával Londonban jött össze. A bizottság tagjai C o r n e r, USA elnöklete alatt angol, német (S t a r c k, Frankfurt/M.), francia, olasz, skandináv, spanyol, délamerikai, németalföldi, japán, belga és portugál anatómusok; tárgyalásáról S t a r c k az Anatomische Gesellschaft-nak 1953-ban Mainzban tartott II. összejövetelén számolt be. Eszerint a bizottság a ma használatos nomenklatúrák közül (B. N. A., J. N. A., B. R. »Birmingham Revision« az American Association tervezete közül) a B. N. A.-ra óhajt támaszkodni, elsősorban az orvosok igényeit veszi figyelembe, a tulajdonneveket elveti és, hosszabb vita után szótöbbséggel, úgy határozott, hogy az irányjelzőket az ember álló helyzetére vonatkoztatja, tehát elejti a dorsalis, ventralis, rostralis, cranialis, caudalis jelzőket (a posterior, anterior, superior, inferior javára), elmarad továbbá a sublimis (helyesen de a volaris is, újra előkerül a palmaris-plantaris, elmarad továbbá mint felesleges a caverna, intestinum, ramulus, umbo, vallum, ellenben bekerülnek az annulus (sic!), articulatio, synovia, valva, etc. A glandula submaxillaris helyesen gl. submandibularis, az epistropheus — működésének megfelelően — axis, a nucleus kizárólag a középponti, a ganglion a perifériás idegsejthalmazokra alkalmazandó, a lép a splanchnológiából az angiológiába kerül át. Az embryológia és histológia terminusaira nem terjeszkedik ki a javaslat. A hét, egyenként 3—3 tagból álló albizottság 1953. december 31-ig fejeztet be munkálatait, 1954. tavaszán a bizottságok Londonban ültek össze egyeztetés végett és ezután a javaslatok az 1955-i nemzetközi kongresszus előtt kerülnek szétküldésre.

Mint ebből az előzetes közleményből is kitűnik, a bizottság javaslatai ilyen formában alig fognak általános elismerést aratni, miután az összehasonlító anatómiára nincsenek tekintettel, filológiai nézőpontból is már az előzetes közleményben jelzett terminusok közül több kifogás alá esik, mégis a teljes javaslat szétküldése előtt nem lenne helyénvaló azt bírálat tárgyává tenni, mert az még módosulhat az előkészítés és tárgyalások során is.

Az anatómia tanulásának kétségtelenül egyik nehézsége, mely különösen a klasszikus nyelvekben kevésbé jártasakat kinozza, éppen az anatómiai nomenklatúra, bár tagadhatatlan, hogy a latin és görög nevek jobban, tartósabban is vésődnek az emlékezetbe és könnyebben ejthetők ki mint pl. a nehézkes, nyakatekert magyar műszavak egy része: könyökfelőli belső kéztőhajlító, hátulsó keresztülesonti combizom, görgeteg borintó, kézközépi oldalsó tenyéri mély verőér és még nagyon sok efféle (*sesquipedalia verba*-nak nevezi az ilyeneket) (*Horatius Ars poetica*).

Tapasztalati tény, hogy azokat a szavakat, neveket, melyek jelentését és származását ismerik, könnyebben jegyzi meg. Az értelmes tanulást elősegíti tehát az etimológiára való utalás. Az intelligens embernek szinte természetszerű szükséglete, hogy ismerni óhajtja, tudni akarja annak a szónak a jelentését, amelyet használni kénytelen. Ez vezetett engem is arra, hogy mind anatómiai, mind fejlődéstani tankönyveimben a latin és görög terminus technicusok etimológiáját is adjam. Egyik könyvbírálóm ugyan megjegyezte, hogy nagy kérdés, vajon ezzel könnyítettem-e az olvasón, hallgatókon, kiknek nagyobb része még csak a görög betűket sem ismeri, sőt hadilábon áll még a latinnal is. Erre azt kell megjegyezni, hogy nyilván nem ezeknek szólt annakidején a etimológiai lábjegyzet, hanem csak azoknak, akik a természettudományi, orvosi tudományok műveléséhez akkor megkívánt teljesen megfelelő előképzettség birtokában folytatták anatómiai tanulmányaikat, mert ugyanilyen elv alapján talán kémiában és a fizikában is el kellene tekinteni a képletek, a matematikai levezetések stb. használatától.

Hihetetlenül hangzik, szinte elképzelhetetlen és sajnálatos, hogy a legközönségesebb, általánosan elterjedt műszavak jórészt teljesen helytelen hangsúlyozással, kiejtéssel, hibásan mondják ki, a latin és a görög nyelv szépségeit kerékbetörlik, pedig a latinnak exaktságát, a görög nyelv szépségét az élvezzi igazán, aki nyelvek szavainak helyes kiejtését is ismeri. Az anatómiai praeparatumok készítésekor joggal ügyelünk a külsőre is, ugyanúgy elvárható, hogy az anatómia elnevezései, szavai is mind tartalmilag, mind formailag korrektek legyenek. Ennek kétségtelenül nevelő hatása is van; aki kényes logikájának, észleleteinek tisztaságára, ne legyen pongyola kifejezéseiben sem. Az anatómiával foglalkozónak ne csak a kése legyen éles, hanem a nyelve is korrekt, mondja *Triepel*. A kiejtés helyessége ellen sajnos sokat vétenek, pedig ennek jelentőségére legyen szabad csak néhány példát felhozni: *os* = csont, de *os* = száj, *lātus* = oldal, de *lātus* = széles, *pīla* = a pillér, *pīla* = a labda (*pīlum* a dárda, innen *Pīlatus*; *pīlus* a haj), *līber* = könyv, *līber* = szabad, etc. Vannak, akik ennek a követelménynek nem tulajdonítanak semmi jülönösebb jelentőséget, sőt túlhajtottnak tartják azt, mégis legalább súlyos szépségi hibának minősíthető ez a pongyolaság, mely könnyen elkerülhető, ha kezdettől fogva, az első tanulásnál megszokjuk a helyes kiejtést. Hiszen ugyanolyan fáradságba kerül mindjárt helyesen megtanulni az illető nevet, mint a helytelen kiejtéssel, de már a megszokott rossz kiejtésről letenni sokkal nagyobb megerőltetésbe és fokozottabb figyelembe kerül, ennek ellenére

nagyon gyakori szokott lenni a régi hibába való visszaesés. Ha a modern nyelvek tanulásánál nagy gondot és figyelmet fordítanak a helyes kiejtésre, miért lenne akkor szabad, miért kellene ezt éppen a klasszikus nyelveknél elhanyagolni. Nem fogja senki sem helyeselni, de nem is engednék meg, mert nem értenék meg hogy pl. az inádság német nevét Gebét, magyarosan Gébet-nék ejtsék és számos ilyen példát lehetne felhozni. Az az ellenvetés, hogy minden nemzet a maga nyelvéhez hasonlóan mondja ki a klasszikus nyelv szavait, tehát a magyar magyarosan, a német németesen, a francia franciásan, az angol angolosan, nem helytálló akkor, amikor a klasszikus nyelv használata éppen a könnyebb kölcsönös megértést célozza; mert amint megmosolyogják azt, aki valamely modern nyelv szavait helytelenül ejti ki, ugyanilyen joggal, méltán esik hasonló elbírálás alá az, aki a klasszikus hangzású műszavakat eltorzítja. Végül arra az ellenvetésre, hogy ma nem tudjuk biztosan megállapítani, hogy a rómaiak és a görögök miként mondták ki a kérdéses műszavakat, egy részük pedig újabb keletű, azt részben szakértő filológusok, például Némethy Géza és Förster Aurél régi akadémiai t. tagtársaimmal közösen állapítottuk meg. Legyen szabad még néhány példával szolgálni: anatómia, cāvum, cōr, cāro, cīlium, cūtis, fācies, fēmur, gālea, gēnu, hēlix, lārynx, lōbus, pāries, sērūm, tūba, vāgus, vōla, evvel szemben anōnymus, clāvīcula, cōlon, epīstrōpheus, fōvea, glōttis, lāc, lāmina, nāvīcula, ōlecranon, pūpilla, rēn, vās, vēlum etc.

A terminus technicusok helyesírására szintén ügyelni kellene, mert előfordul, hogy ugyanabban a műben a *c* és *k* betűk vagy pedig a *c* és *z* ugyanazon szó használatánál felváltva szerepel. E kérdést a M. T. Akadémia 1951. évi közgyűlésén indítvány alakjában id. Issekutz Béla akadémikus is szóvátette. A görög *k*, a latin *c* használata, az orthographia és fonetikus írás alkalmazása sokszor kétes.

Amíg a B. N. A. buccinatornak, a J. N. A. helyesen bucinatoriusnak nevezi a pofaizmot, az emberen trombitás izom, mert a bucina = trombita, kürtből származik, nem a bucca-ból, ezért helyesen bucinatoriusnak kell írni; a csipőcsont neve os ilium (ília, ilium) vagy os ilei, de semmi esetre sem os ileum, az ile s. ilia (többes szám) = bél, genitívusa ilei s. ilium, így használta Vesalius is, mégis hibásan os ilii s. ileumként is olvasható, pedig ileum nincs, ileus pedig mást jelent (bélsárhányást, vagy béloclusiot). A foetus, helyesen fetus, mert a feo = nemzek, nem fovere = főzők igéből származik; a septum helyesen saeptum, mert a saepire = sövényt készíteni, elválasztani, bekeríteni igéből ered; ilyenek még az anconeus, helyesen anconaeus, az annulus, helyesen anulus (annus = év, anus = gyűrű, l. előbb is), a spheroides helyesen sphaeroides, mely a σφαῖρα = gömb-ből származik, a peritoneum helyesen peritonaum, mely a περιτείνω = körülfoglalom igéből származik, a calyx helyesen calix, a pancreas helyesen pankreas, a raphe helyesen rhaps, a promontorium helyesen promunturium, nem pro mons (hegy), hanem prominere = előrenyúlni-ből származik, antibrachium helyesen antebrachium, anti = ellentétes (pl. antipoda; egyébként is barbarismus: görög és latin szó összetétele). A genu-t régebben indeclinabile-nek minősítették, ma genu genitívusa genus, a B. N. A.-ban articulatio genu az articulus genus, psoa = ágyéktáj, genitívusa psoas, Riolan ezt hibásan nominativusnak használta és így honosodott meg; gemellus egyes számban logikailag, egyesek szerint, helytelen, mert ikrek, gemelli legalább párosak (gemellus különben a geminus diminutív alakja); a basilaris (B. N. A.) a J. N. A.-ban basialis; az adventicia helyesen adventitia (J. N. A.); a bronchialis helyesen bronchalis. Újabb anatómiai művekben

is egyesek ma már elavult jelzéseket alkalmaznak: így a felületes újjhajlító, *musculus flexor digitalis superficialis* sublimisnek nevezik, amely jelző pedig valami lebegőt, fenkölt erkölcsi fogalmat jelent; a *cruciatum* keresztrefeszítettet jelent, ezért a *ligamentum cruciatum*ot ma *lig. cruciforme*nak (J. N. A.) nevezzük. Grammatikailag helytelen az *anterior*, mert az *anticus* középfoka *prior* (de a *posterus*-é *posterior*). Az *extremitas* = végtag tulajdonképpen szélsőséget jelent, helyesebb lenne a *membrum*, vagy *artus*; a keresztcsont neve *os sacrum*, pedig *sacer*, -a, -um = szent, keresztcsont helytelen szolgái fordítása a német *Kreuzbein*-nek, ez pedig nem a *Kreuz* = keresztből, hanem az ófelnémet *Kreutz* = kiemelkedés szóból származtatandó (H y r t l). A nemet is összecserélik: a *paries* = fal a B. N. A.-ban nőnemű, a J. N. A.-ban ellenben hímnemű: *paries membranacea* helyesen *par. membranaceus*.

A J. N. A. olyan szervek nevét, melyek összetartoznak, lehetőleg egyforma jelzővel illeti, pl. *femur*, *arteria femoralis*, *vena femoralis*, *nervus femoralis*, de a *nervus haemorrhoidalis*, »aranyéri ideg« már különösen hangzik, ezért ma *nervus rectalis*nak nevezzük.

L e n h o s s é k a Magyar Nyelv 1928. évi 5—6. füzetében a latin és magyar többes végződés, a többes számú főnevek olyan használata ellen szólalt fel, amelyekhez még egy magyar többes képzőt biggyesztenek, *Amphibiumok*, *Reptilek* helyett *Amphibiákat* és *Reptiliákat* írnak, olyan formán, mintha emberkeket írnánk; szerinte ez a német *Amphibien*, *Reptilien* utánzása és e félszeg forma helyett a latin főnévhez magyar többes ragot kell tenni, mert illogikus a pluralisra még ráduplázni (bár ez állítólag magyarosabban hangzana).

A térre vonatkozó viszonyok megjelölésére a J. N. A. szerint a következő, a helyzettől független Henle-féle (az *anatomia veterinaria*ban már előbb meghonosodott) műszavak használandók: *termini generales situm et directionem partium corporis indicantes* (*medialis, lateralis, intermedius; dorsalis, ventralis; oralis, nasalis, cranialis, apicalis — aboralis, nuchalis, caudalis, analis, antapicalis*); *termini ad extremitatum spectantes* (*proximalis, distalis; dorsalis, volaris, plantaris*); B. N. A. ezeket a jelzőket nem alkalmazta elég következetesen, a *dorsalis* helyett *posterior*ot is használt stb. A fentebb jelzett új londoni javaslat, sajnos, az összehasonlító *anatomia* nézőpontjából nem helyes, mert csupán az ember álló helyzetét veszi figyelembe.

Kényes kérdés, amelyről igen eltérők a nézetek, a tulajdonnevek használata. Az »*Association internationale de la presse medicale*« 1900-ban Budapesten tartott kongresszusán elfogadta főtítkárának, *Blonde l l R a o u l* nak az orvosi terminológia egységesítését célzó indítványát a történelmi nevek és elnevezések törlésére vonatkozólag. Az angolok és amerikaiak már régebben erre az álláspontra helyezkedtek, mert a használatos tulajdonnevek többnyire nem felelnek meg az igazi felfedezőjüknek, ezt pedig hitelesen felkutatni óriási feladat lenne, melyre alig vállalkozhat valaki. A B. N. A. szerkesztőbizottsága annakidején szintén céljául tűzte ki a történelmi nevek kiküszöbölését, hasonlóképpen a J. N. A. szerkesztői is; ennek ellenére általánosan használják, különösen a franciák, mind az *anatómiában*, mind az orvosi gyakorlatban a tulajdonnevekkel képezett terminusokat: *lobus Spigeli, fossa Sylvii, ductus Stenonianus, glandula Cowperi, ductus Botalli* etc. E következtetlenségnek részben az is a magyarázata, hogy egyes fogalmak helyes nevének összeállítása céljából három-négy szavat is kell összekombinálni, (így pl. a *M ü l l e r*-féle járat neve *ductus parauretericus primordialis lateralis*). A tulajdonnevek helyes használatának a nomenklátúra-bizottságok nézete szerint az áll útjában, hogy, mint

már jeleztem, egyes anatómiai részek felfedezésénél vagy első leírásánál a prioritás sok esetben kétséges, ennél fogva e nevek jórészt csak történelmi igazságtalanságokat táplálnak: megörökítenek olyanokat, kiknek kevés részük volt a tudomány előbbrevitelében, míg olyan nevek, mint pl. *Vesalius*, *Huxley* hiányzanak a nomenklatúrából, *Vesalius* névével a *musculus gastrocnemius* incsontocskáit jelölték meg, melyek azonban jelentéktelenségük nélkül fogva alig méltóak *Vesalius* nagy nevére. Mások ismét többszörösen szerepelnek, mint pl. *Eustach*, *Malpighi*. A prioritás kérdése nemzeti büszkeségbe, féltékenységbe ütközik, de elvégre mégis tisztázható és a valódi felfedezőket vagy első leírókat internationalis, egységes elismertetésre kell juttatni. De gyakorlati nézőpontból sem lenne célszerű teljesen elejteni az anatómiában használatos tulajdonnevekkel képzett terminusokat, mert tapasztalati tény, hogy pl. a *Stenon*-vezeték, *Poupart*-szalag, *Highmor*-barlang, *Winslov*-lyuk stb. nevét a hallgatók könnyen megjegyzik és ha már e neveket ismerik, törekedni fognak azok jelentését, a hozzá fűződő anatómiai viszonyokat is megismerni. A tulajdonnevek jobban bevésoódnék az emlékezetbe, mint a pusztán tárgyilagosa nevek és oly nyugvó, fix pontokká válnak, melyek köré az ismeretek csoportosíthatók. E gyakorlati nézőpontok mellett azután egyesek emlékének kegyeletes megőrzésével is tartozunk és a hallgatóknak csak előnyére válik, ha tanulmányaik során megismerik a kultúrtörténelmi jelentőségű *Fallopio*, *Eustachio*, *Malpighi* stb. neveket.

A B. N. A. sajnálatosa módon egyedül csak az emberre vonatkoztatta munkásságát, míg az összehasonlító anatómiát nem részesítette figyelemba; a J. N. A. e tekintetben már némi javulást mutat, de mégsem érvényesültek benne a komparatív anatómia igényei (még kevésbé a most készülő londoni nomenklatúrában). Az állatorvosi anatómiában, a háziállatok összehasonlító anatómiájában használt műszavak egy részét szinte szolgálai módon, minden kritika nélkül az anthropotómiából vették át, olyanokat is, amelyek nem felelnek meg a házi emlősállatokban és madarakban található viszonyoknak; mások az állatorvosi anatómia számára külön, némileg önálló, helyesebben különállónak nevezhető nomenklatúrát állítottak össze. Találóna utalnak az állatorvosi nomenklatúrában uralkodó viszonyokra a *carpalis* és *tarsalis* csontoknak elnevezései, amennyiben a *Gegenbaur* által ajánlott összehasonlító anatómiai nevek mellett egyesek az anthropotómiából átvett, az ember kéztő- és lábtőcsontjait, ezek alakja szerint megjelölő *Lyser*-féle neveket alkalmazták, míg mások a háziemlősök *carpalis* és *tarsalis* csontjait a ló e csontjainak alakja szerint nevezték el: Így az *os carpi radiale*t *Lyser*-féle névvel *os scaphoides vel navicularenak*, *Schwab* szerint *os cuboideum*nak kell nevezni, az *os carpi accessorium* synonymái: *os pisiforme* (*Lyser*) és *os hamatum* (*Schwab*), de másfelől *Schwab* az *os carpale primum*ot nevezte el *pisiforme*-nak, melynek, a *C₁*-nek *Lyser*-féle neve *os multangulum majus*, holott a lóban ez aránytalanul kisebb, mint a *multangulum minus*nak nevezett. Ilyenformán az anatómia veterinariban még fokozottabb mértékben érezhetők voltak a sokféle egy-jelentőségű nevek okozta nehézségek; a nomenklatúra revíziója, illetőleg egy egységes nemzetközi állatorvosi anatómiai nomenklatúra megállapítása végre is elkerülhetetlenül szükségessé vált. Az állatorvosi anatómia, helyesebben a háziállatok anatómiája tulajdonképpen az összehasonlító anatómia többé-kevésbé önállósult, alkalmazott része, mely egyedül az állatorvosi tudomány és az állatorvosi gyakorlat követelményeinek, sokoldalú igényeinek, többirányú céljainak, kell hogy megfeleljen, másfelől azonban nem

szabad szem elől tévesztenie azokat a tisztán tudományos feladatokat sem, melyeket az összehasonlító anatomia, tágabb értelemben az állattan, reá ró.

Az 1895-ben Bernben tartott VI. nemzetközi állatorvosi kongresszust megelőzően M a r t i n, akkor a zürichi állatorvosi főiskola tanára, indítványt tett melyben a kongresszust felhívja egy internationalis bizottság kiküldésére az állatorvosi anatómiai nomenklátúra egységesítése céljából. A berni nemzetközi állatorvosi kongresszus 1895-ben e felhívásnak eleget tett, a bizottság tagjai voltak: A r l o i n g, B a u m, E l l e n b e r g e r, E i c h b a u m, L e s b r e, M a r t i n, R u b e l i, S c h m a l t z, S t r u s k a, S u s s d o r f és S z a k á l l, kik részben az eddig használt szavakat, részben a B. N. A.-ból azokat tették vizsgálat és megfontolás tárgyává, melyek nem kizárólag az emberre alkalmazhatók, hanem általános zootómiai vonatkozásúak. A bizottság lehetőleg konzervatív álláspontra helyezkedett és az anatómiai kézikönyvekben használt és alkalmasnak látszó neveket meghagyta, csak elkerülhetetlen szükség esetén, nevezetesen azokat a részeket, melyek pl. az emberben nem fordulnak elő és amelyeket az állatorvosi anatómiákban tévesen kereszteltek el, látta el új nevekkal. A nevek megválasztásában általában a B. N. A.-ban elfogadott elvek szerint jártak el és általános érvényű, nem pedig mint sok esetben ez ideig csupán a lóra szabott nevekkal látták el a háziaállatokat és madarak egyes részeit. A házimadarak anatómiájának nomenklatúráját a korán elhunyt S z a k á l l G y u l a dolgozta ki a kongresszus megbízásából, elismerésre méltó módon. A bizottság minden egyes tagja külön-külön vette át és dolgozta fel a reábízott részletet, melyet azután bírálat és hozzászólás végett kiadtak a bizottság egy másik tagjának. A feldolgozott anyagot 1899-ben Baden-Baden-ben tartott VII. nemzetközi állatorvosi kongresszuson A r l o i n g, M a r t i n és S u s s d o r f ismertette; a kongresszus az előadók javaslata alapján a bizottság által megállapított neveket az egységes nemzetközi állatorvosi anatómiai nomenklátúra alapjául elfogadta, a bizottság munkálatainak kinyomatására 2500 márkát szavazott meg és a nomenklátúra kinyomatását a következő kongresszusra hagyta. Az 1905-ben Budapesten tartott VIII. nemzetközi állatorvosi kongresszus költségvetésébe ismét 2400 koronát állított be a nomenklatúrára vonatkozó munkálatok kiadásának részben való fedezésére, azonban a nomenklátúra-bizottság munkálatai még mindig nem jelenhetettek meg az erre a célra szükséges anyagi eszközök hiányában, S u s s d o r f szerint 1908-ban kb. 12 000 márka, lett volna az erre szükséges összeg. Ha az egységes nemzetközi állatorvosi anatómiai nomenklátúra mindezideig önálló kötet alakjában nem jelent is meg, A r l o i n g — C h a u v e a u — L e s b r e: *Traité d'anatomie comparée des animaux domestiques*, M a r t i n — S c h a u d e r: *Lehrbuch der Anatomie der Haustiere*, E l l e n b e r g e r — B a u m: *Handbuch der vergleichenden Anatomie der Haustiere*, Z i m m e r m a n n: *Háziállatok anatómiája stb.*, újabban a szovjet K l i m o v: *Anatomija domasnih zsvotmüh* 1950. is, részben legalább, a berni kongresszus kiküldötte bizottság által megállapított neveket használja. E mű sem tökéletes, de az azóta szerzett tapasztalatok szerint az anatómia tanulását és megértését megkönnyíti. Aki a régit megszokta, nehezere esik az új neveket megszokni, mégha azok egyszerűbbek is; de nem tekinthető végleg lezárt-nak ez a nomenklátúra sem, hanem egy idő múlva javításra és kiegészítésre szorul, azonban a tudomány akkori állásának megfelel és kiküszöbölte azokat a kifejezéseket, melyek az orvosok és zoológusok részére egyáltalában értelmetlenek voltak (l. utóbb is).

A nemzetközi bizottság, de nemzetközi kongresszus sem vindikálhatja magának azt a jogot, hogy az általa megállapított, illetőleg elfogadott elnevezéseket mindenki kötelezőnek tartsa magára nézve, ezek elfogadására senkit sem lehet kényszeríteni, de nem is a név a fontos, hanem a hozzá fűződő fogalom, a nyelv csupán eszköz, de a nemzetközi megegyezések, konvenciók általános használata legalábbis kívánatos és célszerű. A nomenklatúra helyességét legjobban az eredmény mutatja meg és valóban a bizottság által ajánlott elnevezések az állatorvosi anatómiában csaknem általános elterjedést nyertek.

Mellesleg megjegyezve, jólesett, hogy az anatómiai és egyéb műszavak helyes kiejtéséről, a 30 évvel az erre vonatkozó közleményeim megjelenése után, állatorvosi részről N ö r r, müncheni belgyógyász professzor, J o e s t, drezdai kórbonctani professzorra is hivatkozva, ugyanolyan értelemben nyilatkozott.

Az állatorvosi anatómiai nomenklatúrával kapcsolatban még egy fogalmat óhajtának tisztázni, amelyre vonatkozó egy és ugyanazon név többféle értelmezést nyert, míg evvel szemben a fentebb előadottak szerint gyakoribb az az eset, hogy egy fogalmat, egy anatómiai substratumot több névvel jelölnek meg. Ez a példa is alkalmas lehet az egyes nevek használatánál kívánatos közös megegyezés demonstrálására.

A Patásokra, Ungulata, jellemző pata, ungula nevét általában háromféleképpen értelmezik. Az összehasonlító anatómia szellemében a pata olyan körömképlet, mely a Patások újjhegyén, az unguligrad járásának megfelelően tokszerűen fogja körül a distalis lábvéget; ily módon az exponált helyen védi az általa befoglalt részeket, elősegíti a rugalmas járást, a vele homolog körömhöz és karomhoz hasonlóan fegyverül is szolgálhat. Egyesek csupán a szarutokot, capsula ungulae, Hornschuh, tekintik patának (S c h m a l t z). A másik nézet szerint a pata nemcsak a köztakaró epidermisének módosult része, hanem a bőr e helyen módosult mindkét rétege, az epidermis és a corium együtt képviseli a patát, tehát a pata irháját, melyet népiesen húsos résznek, egyesek helytelenül matrixnak is neveztek el, (pedig matrix az epidermis stratum germinativuma) szintén a patához veszik. Végül a harmadik felfogás szerint, melyet R u b e l i javaslata alapján a baden-badeni nemzetközi állatorvosi kongresszus is magáévá tett, a pata a Patások végtagjainak terminalis része (Zehenendorgan), a harmadik ujjperc, mely a szarutok által van befoglalva, tehát tulajdonképpen egy testrész; e nézet felel meg, úgy látszik, az állatorvosi gyakorlat igényeinek, mert pl. a patagyulladás nem a szarura vonatkozik, melyben nincsenek is erek.

A párosujjú patásállatok Artiodactyla, kérődzők, Ruminantia és nemkérődzők, Nonruminantia patáját magyarul csülöknek nevezzük, németül Klaue, a közepén kettéosztott lópatára emlékeztet; erre vezethető vissza, hogy a hivatalos nyelvben az Artiodactylak helytelenül mint hasított körmű állatok szerepelnek, holott nincs is körmük, és patáik, illetőleg csülkeik a páros ujjakon nem hasadás következtében fejlődnek, nem schizogen eredetűek, hanem párosan indulnak fejlődésnek.

Visszatérve a pata fogalmára, megállapítható, hogy az összehasonlító anatómiában a körömmel, unguis, és karommal, ungicula, homolog pata, ungula, a Patások lábvégén levő módosult köztakaró, epidermis és corium együttesévé míg az állatorvosi gyakorlatban tágabb értelemben véve a lábvégnak a szarutokban foglalt testrészét tekintik annak, az inak, szalagok, ízület, csontok stb. befoglalásával (organon digitale-nak nevezi Z i e t z s c h m a n n).

A Solidungulák patájának talpi felületén levő nyír, furca s. cuneus, nevét Herman Ottó tévesen a nyírásból származtatta, holott a szarutoknak éppen e részét nem nyírják; a megnyílás sem e helyen történik. A nyír nevét a nyílhoz való hasonlóságától nyerte. A sejtes nyír nevében pedig a sejtes jelző nem szövettani értelemben veendő, hanem annyit jelent, mint a méz lépsejtjeihez, a sonkolyhoz hasonló szivacsos szerkezetű subcutis.

Összegezve az elmondottakat, megállapítható, hogy a J. N. A. mely hosszas tanácskozás, megfontolás és megjavítás útján óhajtotta javítani a B. N. A.-t nem lenne elejtendő mindaddig, míg nemzetközi megállapodással helyette az újabb, esetleg megfelelőbb nomenklátúra el nem készül. A tudomány haladásával jár együtt az új fogalmak, az új elnevezések bevezetése, a régieknek a haladó ismereteknek megfelelő átalakítása, megváltoztatása, fonákságok kiküszöbölése, de a kölcsönös megértés érdekében is kívánatos, hogy a nemzetközi megállapodással elfogadott anatómiai nevek elterjedjenek, közhasználatba menjenek át a szakirodalomban és a gyakorlati életben egyaránt; a mód meg van erre adva.

IRODALOM

1. Elze, Zeitschrift für Anatomie und Entwicklungsgeschichte, Bd. 117, Heft 2. 1953
- 2. Hyrtl, Onomatologia anatomica. Wien, 1880. — 3. His, Die anatomische Nomenklatur, Leipzig, 1895. — 4. Jendrassik, Nyelvészeti tanácsadó. Gyoma, 1908. — 5. Kiss-Szentágotthay-Gellért, Rendszerezés. IV. kiadás I. kötet, Budapest, 1951. — 6. Klimov, Anatomija domasnih zivonmuh. Moszkva 1950. III. kiadás; magyar fordítása 1952. — 7. Kopsch, Die Nomina anatomica des Jahres 1895 (B. N. A.), gegenübergestellt der J. N. A. des Jahres 1935. IV. Aufl. Leipzig, 1950. — 8. Martin, Die Vereinheitlichung der veterinäranatomischen Nomenklatur. Zürich, 1895. — 9. Nomina Anatomica, Vorläufige Liste von 1931., nebst Erleuterungen entsprechend den Beschlüssen der Nomenklaturkommission Jena. — 10. Nörr, Münchener Tierärztliche Wochenschrift, Jg. 89., H. 5. 1938. — 11. Sehmaltz, Berliner Tierärztliche Wochenschrift 1913. Nr. 20. — 12. Starek, Ergänzungsheft zum 100. Bd. (1953/54.) des Anatomischen Anzeigers, Bericht über das Treffen der internationalen Nomenklaturkommission in London, 1952. — 13. Stieve, Nomina anatomica. Jena 1936. — 14. Szakáll, Veterinarius, 1899. 5. sz. — 15. Triepel, Die anatomische Namen, ihre Ableitung und Aussprache, XXI. Aufl. Wiesbaden, 1928. — 16. Zimmermann Á., Állatorvosi Lapok, 1906. 39. sz. — 17. Uaz., A ló ujjának anatómiája. Budapest, 1909. — 18. Uaz., Anatomischer Anzeiger, Bd. 37. Nr. 20. 1909. — 19. Uaz. Állatorvosi Lapok, 1913. 42/43. — 20. Uott. 1920. 5/6. — 21. Uott. 1928. 4. — 22. Uott. 1930. 4. sz. — 23. Uott. 1931. 24. sz. — 24. Uott. 1936. 20. sz. — 25. Uott. 1938. 18. sz. — 26. Uott. 1939. 10. sz. — 27. Uaz. Állattani Közlemények, 1936. 3/4. sz. — 28. Uaz. A M. T. Akadémia Biológiai Osztályának Közleményei I. k. I. sz. — 29. Zimmermann Á. és G., Háziállatok anatómiája. III. kiadás, Budapest, 1939. — 30. Uazok, Anatómiai gyakorlatok háziállatokon (az anatómiai nomenklatúrával). II. kiadás 1940. — 31. Uazok, Fejlődéstan IV. kiadás, Budapest, (sajtó alá kssen).

ÜBER DIE ANATOMISCHE NOMENKLATUR

Von

A. ZIMMERMANN

Verfasser bespricht die Geschichte der Entstehung der Baseler Anatomischen Nomenklatur (B. N. A. 1895.) und deren Mängel und ihre Verbesserung durch ihre neuere Überarbeitung, Revision in der Jenenser Anatomischen Nomenklatur (J. N. A. 1935.), welche während der Zeit von der XXXI. Anatomischen Versammlung in Heidelberg 1923. bis zur XLIII. Anatomenversammlung in Jena 1935., also während zwölf Jahre gründlich und nicht übereilt durchgearbeitet und durchberaten wurde, (wie es unlängst Kiss in dem Vorwort der neuen, IV. Auflage seiner systematischen Anatomie (1951). behauptet, dass die geschichtlichen Ereignisse die von den Deutschen übereilt angenommenen J. N. A. 1935. bereits überwunden haben und

er deshalb in seiner Anatomie wieder zur B. N. A. 1895. zurückkehrt, die — nach ihm — in der Fachliteratur der Sowjetunion und der übrigen Völker allgemein gebraucht wird).

Nachher werden die Grundprinzipien der Anatomischen Nomenklatur erörtert, auf die Bedeutung, die Ableitung, die Etymologie, die Aussprache, die Orthographie der Nomina Anatomica hingewiesen.

Auch auf die Geschichte der veterinäranatomischen Nomenklatur, auf die Beschlüsse der Internationalen Tierärztlichen Kongresse in Bern 1895. und Baden-Baden 1899. erstreckt sich die Arbeit und auf die verschiedene Deutung, welches anatomische Substrat unter den Namen Huf verstanden wird.

Keine Nomenklatur darf als endgültig abgeschlossen betrachtet werden, denn mit dem fortwährenden Fortschreiten der Wissenschaft soll sie immer wieder verbessert und ergänzt werden, wie es auch bei der B. N. A. seinerzeit durch die J. N. A. durchgeführt wurde, welche nun anlässlich des Treffens der Internationalen Nomenklatur-Kommission in London 1952. eine neuere Revision erfahren soll.